

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף סב

אבל מדליק בתוך של חבירו זברי הכל משלם כל מה שהיה בתוכו: רבא סובר שהכוונה לכלים שדרכן להטמין בגדיש.

ומודה רבי יהודה לחכמים וכו': שאם בעל השדה הדליק אש והיא התפשטה ושרפה את הגדיש ואת הכלים שהיו טמונים בתוכו - הוא משלם רק על הגדיש. מכיון שכאשר בעל השדה הסכים לו לעשות גדיש בשדה שלו, הוא קיבל על עצמו שמירה רק על הגדיש ולא על הכלים שבתוכו.

להגדיש חיטין והגדיש שעורים: אם הוא השאיל לו את המקום על מנת להגדיש בו חיטים, וחבירו הלך והגדיש שעורים, ובעל השדה הדליק אש שהתפשטה ושרפה את השעורים - הוא משלם רק שעורים (כי את זה הוא הזיק).

< ואם הוא השאיל לו על מנת להגדיש שעורים וחבירו הגדיש חיטים - הוא משלם דמי שעורים. בגלל שהוא קיבל על עצמו לשמור רק על שעורים ולא על חיטים.

[יש לציין שמדובר במקרה שהדליק אש 'בתוך שלו' ופשע שלא שמר עליה כראוי ולכן הוא פטור על החיטים, כי קיבל על עצמו לשמור רק על שעורים. אבל אם היה מדליק אש במקום של הגדיש היה חייב לשלם על חיטים. תוס'].

< ואם הוא השאיל לו מקום לחיטים והלך חבירו והגדיש חיטים וכיסה אותם למעלה בשעורים - הוא משלם שעורים, כי הוא טוען: לא ידעתי שמתחת לשעורים מסתתרים חיטים ולכן לא נזהרתי כל כך עם האש.

< ואם השאיל לו מקום לשעורים וחבירו הגדיש שעורים וכיסה אותם בשעורים - משלם שעורים, כי הוא קיבל על עצמו שמירה רק על שעורים.

אמר רבא הנותן דינר זהב לאשה וכו': אם היא הזיקה אותו דהיינו שרפה אותו או זרקה אותו לים - היא חייבת לשלם דינר זהב, כי הוא אומר לה: מדוע הזקת אותי? אבל אם היא פשעה ולא שמרה עליו כראוי והוא נאבד או נגנב - היא

משלמת לו רק דינר כסף, משום שהיא אומרת לו: קבלתי על עצמי שמירה רק על דינר כסף ולא על דינר זהב, ואם הייתי יודעת שהוא זהב הייתי נזהרת יותר בשמירה.

אמר ליה רב מרדכי לרב אשי: אתם אומרים את הדין הזה בשם רבא, אבל אנחנו למדנו אותו מהברייתא הנ"ל: נתן לו רשות להגדיש שעורים והוא הגדיש שעורים וחיפן בחיטין - משלם שעורים. כי הוא טוען: קבלתי עלי שמירה של שעורים ולא של חיטים. והוא הדין לאשה והדינר כנ"ל.

אמר רב שמעית מילתא: שמעתי דבר הלכה שנאמר לפי שיטת רבי יהודה (בנוגע למשנתנו), ואינני יודע מה שמעתי. אמר לו שמואל: האם אבא (- תואר כבוד לרב) לא יודע מה הוא שמע? והרי זו השמועה: לרבי יהודה הסובר שחייב על טמון באש - עשו חכמים 'תקנת נגזל' באשו. כלומר חכמים תקנו שגזלן שגזל ארנק מחבירו ולא ידוע כמה כסף היה בתוכו, הנגזל נשבע כמה כסף היה בו ונוטל את הכסף מהגזלן. רב שמע שגם בנזקי טמון באש יכול להישבע הניזק מהו הנזק של הכלים שהיו טמונים בתוך הגדיש, וליטול את הכסף מהמזיק שהדליק את האש.

בעי אמימר עשו תקנת נגזל במסור או לא: אדם 'מוסר' שהלשין על ממון חבירו לגויים, והם החרימו אותו מחבירו. יכול הניזק להישבע מה החרימו לו וליטול מה'מוסר' או לא?

הספק הוא אליבא דמאן דאמר ש'דנים דינא דגרמי' כלומר מחייבים אדם הגורם נזק לחבירו (ולא היזיקו בידיים) לשלם על הנזק.

[אמנם 'גרמא בנזיקין פטור', אבל נחלקו ב'גרמי', כי 'גרמי' זהו גרם של נזק קרוב וישיר יותר מ'גרמא'. מפרשים].

ממילא, למ"ד שלא 'דנים דינא דגרמי' - אין ספק שגם ב'מוסר' לא מחייבים אותו לשלם, כי זהו רק גרם הפסד ולא היזק בידיים. אבל למ"ד שדנים דינא דגרמי וממילא גם מוסר חייב לשלם - עדין יש להסתפק האם חכמים תקנו גם ב'מוסר' 'תקנת נגזל' שישבע הניזק ויטול את הכסף מהמוסר, או שלא תקנו בזה.

ההוא גברא: מעשה באדם שבעט בכספת של חבירו וזרק אותה לנהר, בא בעל הכספת וטען: כך וכך היה לי בתוכה ועליו לשלם לי את הנזק. הסתפק רב אשי מה הדין בכזה מקרה.

א"ל רבינא וכו': הרי כתוב במשנתנו שאדם חייב לשלם על כל מה שהיה בתוך הבירה שנשרפה, והוא לא יכול לטעון שהוא לא העלה בדעתו שיש בה את כל הדברים הללו, כי דרך בני אדם להכניס כלים לביתם. ואם כן גם פה המזיק לא יכול לטעון שלא העלה על דעתו שיש בכספת את הסכום שאמר הניזק?

אמר ליה: אם הוא היה טעון סכום של כסף, לא הייתי מסתפק בדבר. אבל הוא טען שהיו בה מרגליות. ואני מסתפק האם דרך בני אדם להכניס מרגליות בתוך כספת וממילא על המזיק לשלם, או לא.

א"ל רבי יימר לרב אשי טעין כסא: השורף את הבירה והבעלים טוען שהיה בתוכה גביע כסף. האם הוא נאמן להישבע על כך וליטול, או לא?

אמר לו: בודקים אותו. אם הוא איש אמיד שיש לו כלי כסף, או שהוא אדם אמין שאנשים מפקידים אצלו כלי כסף - הוא נשבע ונוטל, ואם לא - לא.

מה בין גזלן לחמסן, וכו': והתשובה: חמסן משלם את המחיר של החפץ לבעלים, ואילו גזלן לא משלם. אמר לו: אם הוא משלם כסף אתה קורא לו חמסן? והרי הדין הוא 'תליוהו וזבין זביניה זביני' = הכריחו אותו למכור חפץ והוא מכר - המכירה חלה!

תירוץ: לא קשיא: שם מדובר שלאחר שהכריחו אותו הוא אמר 'רוצה אני למכור', אבל כאן מדובר שהוא לא הסכים לקבל את הכסף תמורת הגזילה.

משנה: גץ: ניצוץ.

גמל שהיה טעון פשתן: גמל שהיה טעון בפשתן ועבר ברה"ר ונכנס פשתנו לתוך החנות, ונדלק הפשתן מנרו של החנווני שעמד בתוך החנות, ושרף את הבירה (= בית גדול), בעל הגמל חייב. ואם הניח החנווני את הנר מחוץ לחנות, החנווני חייב משום שאסור לו להניח את הנר בחוץ.

רבי יהודה אומר: אם הנר היה נר של חנוכה, החנווני פטור משום שמצוה להניח אותו בחוץ כדי לפרסם את הנס.

גמרא: אמר רבינא: משמע מדברי רבי יהודה במשנתנו, שמצווה להניח את הנר חנוכה בתוך עשרה טפחים מהקרקע ולא יותר גבוה מכך, לפי שאם לא כן הרי שבעל הבירה יכול לומר לחנווני 'היה לך להניח את הנר למעלה מהגובה של גמל

ורוכבו' כדי שלא תישרף הברירה כשיעבור שם גמל עם פשתן, אלא מוכח שמצווה להניח את הנר חנוכה בתוך עשרה ולכן אינו יכול לומר לו כן.

דחייה: אמרי לא: באמת יתכן שאפשר להניחו גם למעלה מעשרה, אלא שבעל הברירה לא יכול לומר לחנוני שהיה לו להניחו למעלה מגמל ורוכבו שכיון שהוא עסוק במצווה לא הטריחוהו חכמים להדליק כ"כ גבוה למעלה מגובה של גמל ורוכבו, אלא התירו לו להדליק גם בגובה של עשרה טפחים.

נר חנוכה שהניחה מעלה מעשרים אמה פסולה: לפי שאנשים לא רואים את הנר ולא מתפרסם הנס, וכל מטרת נר חנוכה הוא לפרסומי ניסא. וכן הדין בסוכה ובקורת המבוי שפסולים למעלה מעשרים אמה.

הרזן עלך הכונם

פרק שביעי. משנה: עיני תשלומי כפל: מי שגנב, או שומר שטען שנגנב ממנו הפקדון ואח"כ התברר שהוא בעצמו גנב אותו, משלם תשלומי כפל (= פי שנים), שנאמר "אם המצא תמצא בידו הגנבה משור עד המור עד שיה חיים שנים ישלם".

עיני תשלומי ארבעה וחמשה: ואם גנב שור או שה ואח"כ טבח או מכר אותו, משלם תשלומי ארבעה וחמישה (= פי ארבע או פי חמש), שנאמר "כי יגנב איש שור או שה וטבחו או מכרו חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת הששה".

מרוצה מדת וכו': כלומר יש יותר מקרים בהם משלמים תשלומי כפל מאשר תשלומי ארבעה וחמשה, לפי שתשלומי כפל שייכים בין אם גנב בעלי חיים או שגנב חפץ כל שהוא, אבל תשלומי ארבעה וחמשה שייכים רק אם גנב שור או שה.

אין הגונב אחר הגנב: מי שגנב חפץ מגנב אחר (= ראובן גנב חפץ משמעון ששמעון גנב אותו מלוי) אינו משלם כפל, לפי שנאמר "וגנב מבית האיש אם ימצא הגנב ישלם שנים", דהיינו שרק אם גנב את החפץ "מבית האיש" משלם כפל ולא אם גנב אותו מבית הגנב.

ולא הטובח ומוכר אחר הגנב: וכן מי שגנב שור או שה מגנב אחר וטבח ומכר אותם אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

גמרא: ואילו וכו': המשנה לא הביאה הבדל נוסף בין מידת תשלומי כפל למידת תשלומי ארבעה וחמשה, וזה שכפל נוהג גם ביטוען טענת גנב, דהיינו שומר

שנשבע לשקר שהפקדון נגנב ממנו ואח"כ התברר שהוא בעצמו גנבו משלם כפל, אבל תשלומי ארבעה וחמשה נוהג רק בגנב עצמו ולא ב'טוען טענת גנב', ומכך שהיא לא הביאה את ההבדל הזה משמע שתשלומי ארבעה וחמשה כן נוהג בטוען טענת גנב (= אם השומר טבח ומכר את הבהמה לאחר שנשבע לשקר שהיא נגנבה ממנו).

מסייע ליה לרבי חייא בר אבא: דבר זה מסייע לרבי חייא בר אבא הסובר שיש תשלומי ארבעה וחמשה בטוען טענת גנב.

איכא דאמרי: יש שאמרו זאת באופן אחר - **לימא מסייע ליה:** כלומר אולי דבר זה מסייע לרבי חייא בר אבא? ודחו את הסיוע - **מי קתני וכו'**, וכי האם משנתנו אמרה 'אין בין תשלומי כפל לתשלומי ארבעה וחמשה...'¹ שמשמע שרק זה ההבדל ואין עוד הבדל אחר? והרי משנתנו אמרה 'מרובה',² דהיינו שהמשנה הביאה קצת מהדברים שבהם מידת כפל מרובה ממידת ארבעה וחמשה, אבל יש עוד דברים שהתנא שייר ולא הביאם, כגון שהטוען טענת גנב אינו חייב בתשלומי ארבעה וחמשה.

למדנו במשנתנו - שמדת תשלומי כפל נוהגת בין בדבר שיש בו רוח חיים ובין בדבר שאין בו רוח חיים:

מנה"מ: דין זה נלמד מכך שנאמר **"על כל דבר פשע על שור על חמור על שיה על שלמה על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה עד האלהים יבא דבר שניהם, אשר ירשיען אלהים ישלם שניהם לרעהו"**,³ "על כל דבר פשע" זהו 'כלל' (= כולל הכל), "על שור על חמור על שיה על שלמה" זהו 'פרט' (= שמפרט רק שור חמור וכו'), "על כל אבדה" שוב פעם זהו 'כלל' (= כולל הכל), נמצא שיש לנו 'כלל ופרט וכלל' ואתה מרבה בכלל רק את מה שיש בפרט, כשם שהפרט הוא דבר המטלטל וגופו שווה ממון, כך כל דבר שהוא מטלטל וגופו שווה ממון חייבים עליו כפל, ומכאן שמדת תשלומי כפל נוהגת בין בדבר שיש בו רוח חיים ובין בדבר שאין בו רוח חיים.

יצאו קרקעות: אבל הגונב קרקעות שאינם מטלטלין וכן עבדים שהוקשו לקרקעות, וכן שטרות שאין גופם שווה ממון (= מה שנכתב כשטר רק גורם לגבות ממון), אינו משלם כפל. וכן הגונב מההקדש אינו משלם כפל, לפי שנאמר **"כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשומר וגנב מבית האיש אם ימצא הגנב ישלם שניהם"**, והקדש אינו "רעהו".

קושיא: **אי מה הפרט:** אולי כשם שה'פרט' (= שור חמור ושה) הוא דבר שנבלתו מטמאה במגע ובמשא, אך חייבים כפל רק על דבר שנבלתו מטמאה במגע ובמשא, אבל הגונב עופות שאין נבלתם מטמאה במגע ובמשא יהיה פטור מכפל.

הגמ' לא מבינה את הקושיא:

ומי מצית אמרת הכי? וכי אפשר להקשות כן? והרי בפסוק כתוב גם "שְׁלֵמָה" (= בגד) שהוא דבר שלא שייך לומר בו שנבלתו מטמאה במגע ובמשא.

הגמ' מבארת את הקושיא:

אמרי אנו בבעלי חיים קאמרינן, אימא בבעלי חיים וכו': כוונת הקושיא היתה שאולי לגבי בעלי חיים יהיה חייב כפל רק על דבר שנבלתו מטמאה במגע ובמשא, **דהא כל חד וחד כלל ופרט באפי נפשיה דרשינן ליה**, כלומר כשיש בפסוק כמה פרטים, אנו דורשים כל אחד ואחד מהם בפני עצמו וכל פרט ופרט בא לרבות דבר הדומה לו, ואנו לא דורשים את כל הפרטים במקשה אחת ואומרים שכשם ששְׁלֵמָה אין נבלתה מטמאה במגע ובמשא כך חייבים כפל גם על דבר שאין נבלתו מטמאה במגע ובמשא, ולכן בפסוק הנ"ל שיש כמה פרטים (= שור חמור שה ושְׁלֵמָה) הרי ששור חמור ושה באו לרבות שחייבים כפל רק על בעלי חיים שנבלתם מטמאה במגע ובמשא בדומה לשור חמור ושה, אבל משלמה אי אפשר לרבות בעלי חיים כלל לפי שהיא אינה בעל חי, וממילא הדין צריך להיות שלא חייבים כפל על עופות לפי שאין נבלתם מטמאה במגע ובמשא.